

Μια μέρα μετά το θάνατο της μητέρας του ο Roland Barthes γράφει τα συναισθήματά του για την απώλεια της. Μετά από ένα χρόνο, οι σημειώσεις του Γάλλου φιλοσόφου και γλωσσολόγου, αποτελούν ένα «Ημερολόγιο πένθους».

« Από 'δω και πέρα και για πάντα θα είμαι εγώ η ίδια μου η μητέρα ».

Το ημερολόγιο πένθους αποτελεί μία βαθιά εξομολόγηση για το θνήσκειν. Ο έντονος ρόγχος του πένθους αναδεικνύει μια σχέση αγάπης μεταξύ μητέρας και γιου.

Ορμώμενοι όμως από την ψυχαναλυτική θεωρία και πρακτική, η οποία λειτουργεί ως εργαλείο ερμηνείας του ασυνειδήτου, ο αναγνώστης βρίσκεται μπροστά σε ένα θάνατο - περισσότερο συμβολικό και ψυχικό παρά σωματικό - ο οποίος είναι σαν να έχει συντελεστεί πολλά χρόνια πριν.

« Στην πραγματικότητα, κατά βάθος, πάντα το ίδιο: σαν να ήμουν σαν νεκρός ».

Ο Roland Barthes πριν ακόμη ολοκληρώσει τον πρώτο χρόνο της ζωής του χάνει τον πατέρα του. Εκτοτε ζει και μεγαλώνει με τη μητέρα του. Το περιεχόμενο του ημερολογίου μας φανερώνει τη συμβιωτική και συγχωνευτική σχέση ανάμεσα στον ίδιο και τη μητέρα.

Ποιον και τι πενθούμε στην απώλεια;

« Με κατακλύζει αργά το σοβαρό (απελπισμένο) ερώτημα: από δω και πέρα τι νόημα έχει η ζωή μου; ». « Όταν ζούσε η μαμά (δηλαδή σε όλη την περασμένη ζωή μου), βρισκόμουν μέσα στη νεύρωση από φόβο μήπως τη χάσω ».

Ο Winnicott (Αγγλος ψυχαναλυτής 1896-1971) αναφέρει ότι όταν γεννιέται το παιδί θα ενωθεί με τη μητέρα του σε μία απόλυτη ταύτιση. Το βρέφος προχωρά πηγαίνοντας από την απόλυτη εξάρτηση σε μια σχετική ανεξαρτησία κι έπειτα προς την ανεξαρτησία. Στην πορεία της διεργασίας προς την αυθύπαρκτη ατομικότητα το διευκολυντικό περιβάλλον, δηλαδή η μητέρα ή το άτομο που φροντίζει αμέσως μετά τη γέννηση το βρέφος, θα πρέπει να επιτρέψει στο παιδί να φτάσει στη θέση της απόλυτης εξατομικεύσης. Μια τραυματική εμπειρία σε αυτή τη φάση ίσως να επφέρει αναστολή της πορείας προς την

Παρουσίαση Μουντούρης Παναγιώτης

εξατομίκευση. Αυτή η αποτυχία είναι δυνατόν να εμφανιστεί στην ενήλικη ζωή του ατόμου με φόβο κατάρρευ-

σης, φόβο θανάτου, αίσθημα κενού σε οποιαδήποτε αλλαγή, χωρισμό, απώλεια.

« Το εντυπωσιακό αυτών των σημει-

ώσεων είναι ένα υποκείμενο αφανισμένο ». « Η αλήθεια του πένθους είναι πολύ απλή: τώρα που η μαμά είναι νεκρή, ωθούμαι προς το θάνατο... ».

Ο Winnicott υποστηρίζει ότι μέσα σε αυτή τη συμβιωτική σχέση μητέρας-βρέφους όπου η μητέρα ή δεν κάλυ-

ψε τις πρωταρχικές ανάγκες του βρέφους ή ήταν προκλητικά απρόσιτη και συναισθηματικά «νεκρή», το βρέφος νιώθει ένα συμβολικό και ψυχικό θάνατο, κατά κάποιο τρόπο, υφίσταται το μαρτύριο του Τάνταλου, «το να μην μπορεί να απολαύσει κανείς αγαθά που βρίσκονται κοντά του». Άρα, στην ενήλικη ζωή, ο φόβος κατάρρευσης, ως αντίδραση στο πένθος και την απώλεια, ίσως να είναι ο φόβος μιας κα-

τάρρευσης που έχει ήδη υπάρξει ως ψυχική εμπειρία. Ο βιολογικός θάνατος του Άλλου έρχεται να υπενθυμίσει έναν παρελθοντικό συμβολικό θάνατο

του υποκειμένου. Το ότι τίποτα δεν συνέβη τότε που κάτι θα έπρεπε χρήσιμα να είχε συμβεί.

« Εδώ και πολλές νύχτες, εικόνες - εφιάλτες όπου βλέπω τη μαμά άρρωστη, τσακισμένη. Τρόμος. Υποφέρω από το φόβο των όσων έχουν ήδη συντελεστεί ».

Το ημερολόγιο πένθους θα μπορούσε να διαβαστεί από δυο κατηγορίες αναγνωστών. Από τη μια, αναγνώστες οι οποίοι έχουν βιώσει τον υπέρμετρο θρήνο της απώλειας ενός αγαπημένου προσώπου και ίσως μέσα στις σελίδες του βιβλίου να εντοπίσουν ένα κομμάτι του δικού τους πόνου. Από την άλλη, αναγνώστες οι οποίοι ακόμη δεν έχουν συναντηθεί με το ανείπωτο πένθος που τους αναλογεί. Και στις δύο περιπτώσεις όμως ο αναγνώστης βάζει απέναντι του τον Roland Barthes ο οποίος ξέρει ποιον έχασε αλλά δεν ξέρει τι έχασε. Με τη λέξη «τι» ο Freud τονίζει ότι στο πένθος πέρα από το αγαπημένο πρόσωπο που φεύγει καταρρέει μέσα μας και ένα κομμάτι (ψυχικό) που μας συνέδεε με τον θανόντα. Είναι σαν να χάνουμε τον καθρέπτη μας.

Roland Barthes
«Ημερολόγιο πένθους»

Εκδόσεις: ΠΑΤΑΚΗ

Μετάφραση: Κατερίνα Σχινά